

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 71

Fylke: Buskeruds.

Tilleggsspørsmålnr.

Herad: Nes.

Emne:

Gifteferdig ungdom.

Bygdelag:

Oppskr. av:

Ola & Aasen.

Gard:

Aasen.

(adresse):

Nesbyen.

G.nr.

80.

Br.nr.

2.

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle.

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

I Lynet på giftarmål.

Eva var sømelig giftarmål.

1) Ja helt det.

2) Mistroisk, for da kjente dem ikke til eten el slagten, og at det kunde føre med sig andre skiker og nye former i dagelig livet

3) Ja det måtte nok aller helst det, for dem hadde det til det at like barn leker best, og så var det det da at man ikke måtte gifte sig under sin stand, verken på den ene el andre kanten.

4) Ja som helst. jorde det da.

5) Ja i eldre tid så var det nok det for det meste, men det hente nok at det var andre i familien som også vilde ha et ord med i giftingen samme tider.

6) Det var me helst det da.

7) Aa ja han har nok hørt om det før en god tid til bakte, og ikke så alt for langt til bakte heller.

8) Ja da var det at ætterne holt sig sterkere sammen til mer dem kom i samen på denne måten, det hente nok mange tider at dem prata dei sammen på den måten at æten og slagten kom så meget som miligt sammen, og jarne midlene også mange tider var grunden for den slags samen giftingen.

9) Begge deler det da.

10) Dem var nok heller røde for at det skulde bli for sterkt og nært slektskap, så søskenbørn var det nok ikke så jamt gifta sig sammen, for det hent at så nært slektskap blev det stundam helse veik avkam, og stundam riktig ilde i så måte.

11) Nei ikke akkurat det tror jeg.

12) Ja det gjorde det nok some tider.

13) Det var nok det, men mange tider vart det nok det modsatt.

14) Ja mange tider kunde dei det, men det måte da være hos dem som ikke var al for røde foreldren til vedkomende sam hangte lit hjelp.

15) Det hente og har hent ikke så langt til bakk heller, at dem har laget til noget da brurefolket kom fra kirken, dem har hengt op søker og piller efter veien da brurefolket kom hjem, det kunde til dels være av slektringene og av andre helst da helst av ungdom da, helst gutar men det hente nok

at det var damer med også av en el
anden grund kanskje. Ja det hente
sogar så sent som om høsten i 1904.
men der har jeg nok det var kvinnfolke
som stod for det og fik det istand.

16) Ja det var nok jamt det hende
at dem satte dem på prøve på den
måten, og at da dem fant ut at
vedkommende ikke var så aller verst
at dem ga sit ja til et slikt gifte-
mål og det gik jamt bra.

17) Det var dei so kalla arbeidsfolke
som hadde friari for å gifte sig som
dem selve fant for godt, og lot
kjerleiken avjøre dette valg.

18) Ja det var nok helst til det for
hun fik nu helst rå si sjøl, men
det hente nok at enkelte av slak-
tinge vilde lægesig borti det også

19) Det var nok ikke alle gutar som
fik velja fut skal jeg tro efter som
jeg har hørt, men det var jarne
til det at var det ei jente som hadde
no penger så var det nu altid bra
og da var det ikke så noie om
hun var lit gammel, og ikke noie ellers
heller det var utkamma dem tenkte
mest på før.

20) Ja det er blit fortalt om forskjellig
måtar, det var nu å sita på stugun
jule natte, og det var å sova tre
tostags natta med en fir kløver
under hovedputa, og så var det da
som var ganske ubant og det var
det at vitt du skulde lige i eit
hus som du ikke hadde liget i før
så skulde du ikke snakke efter at

14595

du hadde lagt dig, men du skulde se alle glassrutene i romet tre ganger før du såvna.

21) Det er blitt fortalt at for at få en til å bli gla i sig så var det å få i vedkommende litt blø fra høgri kileping gutane brukte vist den fremgangs måten at dem hadde blodet i brenderin men kvindene prøvde og få det i mat il andre ting. Dei vilde ha det til det at blev det ikke bra med dem da dem var blitt gifte så var det jort på denne måten.

22) Ja du vil ha det til dø da.

23) Ja det var nok det litt til bakte i tiden det var for det at ikke folke snakket skulde sive ut, så det hente nok at ingen hadde set vedkommende hadde snakket ved så at si om dagen for det blev lyst for dem, å i føde måte dem nu ikke være så nogen så det minder blev det folke snak om dem.

Men nu er det nok blitt anderledes i så måte også blant folket.

II Nattefriing.

24) Det er nok ikke slut enda det her i bygda, men det er da lat en del av på en måte, det kan være dei som era litt langt unda ein ar å då er det jemt til det at gutten går til ei jente som han kan ha lyst å snate litt med og så går han til hende en lørdags il søndags nat. Og slik kan det vær med ik kjæreste par også så lenge dem ikke

III
ve egentlig forlävet, og jærne efter ogsa for
den del, ja nu er det nu så letvint og
kamma omkring, men i gamle dager så
kemp det at dem gik både 6 å 8 mil
på natte friing men da kunde dem
nu ikke gå hver lørdagskveld da.

25) Det var nattlaupar
26) Ja det var det, nattlaupara va
slike som gik for spas og moro el
for å holde lit jai, men ein natte=
friing det var helst at det var ein
gut som kanskje likte ei jente og
sam kan jærne vilde snake med, og
så var det å lure sig til hende en
lørdags nat el så, og det ^{gik} meget stilere
for sig det, en disse nattlauparne.
Ja det kunde nok hende at det var en
jente ogsa som kunde si sam så til
en gut det skulde vera moro å få
prate med dig og da følte guten sig reddet.

27) Ja det var lit forskjellig det vist
det var bare en jente så var det nu
skjeldan mer en to men var det
to el flere på same stad så kunde det
vera fæira guta men var det for å
mange så blev det for megen leven
å då va det ikke heldigt vist det var
flere folk i huset. Det var da jant
at jentene til og med lå i samme rom
sam sjølvefalket lå, om det var fjær-
este jenter el døtteren i huset, og da
måte man ikke alltid holde for megen
leven heller for det var ikke alltid
det tæller, og man vilde nødigt jais alt
for meget ugagn ogsa.

28) Na ja dei måte nu vara kompi-
meret for dei var med på sligt mae.

29) Det kunde det vera lit forskjelligt med, men helst var det nu helst naboar men det krefte nok at dem var langt fra varandre ogsa, det kunde vera ein gut fra nabo bygda som kjente li jente bygda som han hade lyst til å snake med, og så fik han med sig ein gut deri bygda som var godt kjent på det stød der jenta var, så han kom fram til hende, på den måten kund det vera forskjelligt. Dette var nattefri- arne, og slik kunde det nok ogsa vera med nateläuparo stundom at dem var lit vit om kring frå.

30) Ja da det var nok ingen for- skjæl på det i så måte.

31) Na nei det var net ingen visse netter for det med de fremend gut- tane dem kunde nok når dem vilde, jeg nok aldrig hørt noget om det da. Nattefriingen var til- lat når som helst, og for hvem som helst, men det var nu helst på lørdags kveldene den foregik og søndags kveldene ogsa mange tider, og andre helge kvolda ogsa.

32) Na ja jåbnast var det det, for dem vilde nu likesom ha sine jenter for sig selve da vet du, men dem graido no ikke altid og holde dem bort heller da ser du.

33) Det var amein manne det for det meste da, vist ikke standforskjeln var alt for stor da.

34) Nei det kjender jeg nok ikke til at det har vært brugt her.

35) Ja det var nu lørdagskveldene som vart kalla lørdagsfriing som var mest brugt, eller også søndags og andre helgedags kvelder, det var nu lørdags kvelden her som blev kalt gudskjelov kvelden.

36) Det var nok ikke akkurat forbud men som helst var det nok stilt for nattefriing mest før jul, og natte-
løperi var det nu delvis stilt for, men i påskevik fik dem nok på frieri, men ikke når det låg lik på gården, eller på nerest gårder heller for da har det blit folke snak om det.

37) Han kan nesten si det, for det var ikke alle steder det var litke frit for den slags heller, så var det og gå dit der det var lit frit i så måte og så kunde det vara at det var same steder at sjalvefalket var glad i ein dram og da var det og ha ein dram med sig så var det ikke ille om det kom nokon og urode dei.

38) Ja det var nok helst til det, men dem måtte nu helst gi sig kjende for han hade nokom won om og komme ind, for dem slap nok ikke ind vist dem ikke kjente dem for det neste da, enkelt undtak var det nok stundom vist vedkomende var sers god til at prat så dem blev nysjærige.

39) Det var nok det men jeg har nu glemt dem, det var nu en stråfe slike "luk mig in jeg fryser så på min øresnip, og någlespræta spring over mar: Ken og flug bit mig på lægen."

Ja det var nok om at fara stilt og fint fram og ikke urol for mange.

41) Det kunde nok vera lit forskjelligt med det, for det ^{var} nok mang som likte det ver lite. Men i eldre tider da jentene lå på fjøsjalen eller loftet om sommeren da var det lit friere for dem, og da viste dem mindre om det.

42) Og det kunde nu også vera lit forskjelligt, dem måtte da ialfall tryggle og bea fint en stunde for det var da skandam at jentene skulde jertse lit borga so ein måtte kryse på dem en stund for dem slapp dem ind, selv om dem jærne vilds ha dem ind men dem skulde la si kryse og vera lit kryse.

43) Ja i eldre tid så var det nok helst brandevin dem hade å by på, og så var det en sukker klump da, men i det seinare så har det ver lit slikeri av et il andet slags til dette slags bruk, og some tider lit brennvin også i blant.

44) Ja om sommeren så hade dem jærne lit ramme brød og spandere på dem dem likte iser da.

45) Ja det var på mang måtar hun kunde tilkjendigi det på både i ord og handlinger, men det måtte da skje helst dugsmåt både av det hun baud på il ei gave, gáva var da jærne eit sauma våtøpar il eit par hanningar (gulsvater) il en liten ting slike.

46) Ja det kunde vara forskjelligt det, ein nattepriar var nu helst til på margo kanten heile natte å si, men med nattelauparene vara det ikke så lange.

Den iinstege nattefriarn.
 47) Ja det var jærnd til det at en
 blev at, i sær vist det var bare en
 jente.

48) Den nattefriarn som gik ålene
 han kom nu helst føro dei
 andre, vist som ikke så måtte han
 holde sig skjult til de andre var gåt.

49) Ja apsolut var det det.

50) Ja det kun de nok være høist
 forskjæligt med det, jeg kjænder
 tilfælder, som at en gut gjik til
 en jente, i flere år, men det blev
 ikke noget ætterskab det så at si
 det kælma mellem dem, dette er
 for en god del år siden. Men siden
 var det lit forskjæligt samme kun-
 de gå mange ganger og atter andre
 bare å si få ganger, det var efter
 som dem syntes om ver andre, og
 likte ver andre, det kom sig ikke
 bare an på gutten, hun hade sit
 å si jenta også i så måte.

Og vist det da var to som likte
 ver andre så kunde dem nok være
 sammen flere natter, og så blev
 det til det at dem begynte å snakke
 og giftermål, for alt måte fore gå
 hemmeligt så ingen viste noget før
 dem blev forlovet. Jeg kjænder til
 et tilfælde som ingen viste noget
 om deres kjendtskap før det blev
 lyst for dem, men venskabet hade
 varet i langre tid, ja dette tilfælde
 er nu noget langt borte i tide

51) Ja det var nu fra jensens side
 jærn et får sauma vatter eller

en eller andre små ting, men det måle
nu helst vara naka ho skjöl hade
laga minder så kunde det spurgt
viss hun skulde ha kjøbt naka
for det var og er naktå jinnem
sikkert i ei lita bygd, og fra
guttens side så var det jærne en
bråstrål, og stundam andre ting også.

52) Ja ja det blev jort og bildels blir
jort i dag også fantestykker, men i
mindre mengder en for med den
iinslege nattefriarn, ja det kunde
jærne være en og slet av hans kam-
rater som var med på det, og så
kunde det vara en ll anden som
var mesundelig, eller for at ha sig at-
nogen læier for spar og moro, og bildels
heven og anskab, og halvaksne gutter
var og nu stemme til sligt, og det
hente nok at det var gårdens folk
som kunde jøre noget sligt viss
dem ikke syntes om det, det blev jort
sundam for spar og moro og sundam
av andskab.

53) Ja det var nu helst ungguter
det da, men det var nu skjeldan
det blev jort her men det hente nu
i lit eldre tider.

54) Det lika det svært illø og dærligt.

55) Så pæseligt da stundam især.

56) Nei ikke alle tider det, det hente
sogar at det blev slut mellem dem
for slike fantestykker skjeld, og det kunde
kanske ikke være så galt kanske, for
da var kanske ikke kjærligheten sterk
nok mellem dem

57) Ja det var også lit forskjelligt

med det, for dem gik i lag flere for
 å ha lit maro både for selv og for
 jentene el jentene. Men mange tider
 der det bare var en jente så var det
 å gå alene, vist han kunde få lurt
 sig til det, men det var ikke godt alltid
 for somme natten er så lys.

III. Andre måtar som førde ung-
 dammen saman slik at dei
 lærde kvarandre å kjenne.

A. På Kyrkjebakeren.

58) Å nei ikke for en tid tilbake
 lot det sig jøre for folkens naket
 sin skjuld, dei måte nok vara
 varare in så for folke munden sin skjuld.

59) Har ikke ^{noget} start om det her i bygden
 men sikkert er det ikke omna det har
 vært den skjiken her i bygda også.
 Men jeg vet at for en riki år siden
 så blev denne skik brukt i Hemsedal.
 men det var nok vist jule dagsmesa
 dette blev brukt, og da tror jeg nok
 at det er blitt brukt her også for en
 god del år siden, men skjiken var
 slut lit for her, kanskje

60) Jeg har hørt at det var jentene
 som hade sukker klump å by på,
 og den var så hård at det blev blo
 på den da dem knog på den

61) Det var nok gutane som kom
 til jentene i dette høve.

62) Å ja det kunde hun på forskj-
 elig måtar få jost til kjande

63) Å nei ikke påskeegg har jeg
 hørt om, men det hente nok at
 at dem gav verandre gaver påskemese.

64) Aa nei det var ikke akkurat det heri bygda.

65) Nei ikke det.

66) Nei.

B. Gjestebod saman med eldre.

67) Det var julegjestebø i julehelga, og somme stæer ved barnedåp, men ikke allestæder det heller i gamle dager, og ikke så meget gjestebø akkurat nu heller ved barnedåp, det er helst bare faderane som blir bed med jim.

Ved gravferd var det nu gjestebod, i eldre tid var det til og med gjestebod i to dagar, jo har da også vert med i en sådan det var i 1889, men nu er det aldeles slut med det.

68) Aa nei da, dem var da i sammen a kunde snakke sammen, og finde på en eller anden slags lek til lit moro og tidspor driv.

69) Det er i alfal så gammalt at jeg har ikke hørt noget om det, at dem låg på flatseng, her var det nok slik at dem blev bet med til nabo gårdene og fik lige der, så dem behövde ikke å lige på flatseng.

70) Den er nok i bruk enda den i bryllaup, vist det ^{nu} dans der. Ja vist dem ment at det var noko i mellen en gut og jente så måtte dem ha dem i sammen på staben.

En dem syntes at det var to som kunde passe sammen så var det å ha dei på staben

71) Begge deler, men kanskje for lit moro skyld, og for å blyje dei burt.

72) Aa ja dei jorde nok det især

2824

disse sam hadde et godt øie til hver andre, sam dem sa, men dem slap nok ikke unda, for det var nu helst so karar sam passa på å hade på stabben å då var det ikke godt og slipe unda. Vist det var en gut il jente sam ikke dansa så fik dem en anden til å danse for sig men ja stabben matte dem, det første jeg husker så skulde damene sitte i fangit på herren, men så blev det til det at dem fik hver sin stol at sitte på i dit senere.

73) Ja i eldre tid så var det det at var det brændevin der så var det å drike av samme glas, og var ^{det} bare ål der så var det å drike av samme ål skålen, men nu er det nok blit forandring med det.

C. Andre høve der eldre var med.

74) Ja sam almindelig var det nok helst det især i eldre tid.

75) Aa ja ungdommen var nok med og i alfal kam kan da det led på dagen vist kan viste det vart dans efter på, men det er nu slut med dans efter på nu, det siste jeg husker var i 1907 at det var dans efter på, det skulde vare auktion i 10 dager, og så var det dans om natten i mellem dagene, der dansa vi i en stue på gården. Mere husker at det var

dans efter auktianer her mit i bygda at dem dansa om netten efter, for her var det en gammel ekserplas som dem brukte å danse på og den blev da brugt ved slike anledninger, ja det var nu bare ^{vist} auktian var om våren og vært tillat det, det var altid en felespeleman som møtte opp og sørget for musikken, men nu er det slut med det for over femti år siden.

76) Nei det har det ikke vært.

77) Det var altså ikke anlednin til det.

78) Ja det var det, til så sent som i 1905 men ikke senere her mit i bygda, men i utkanten har det nok hatt sig langre, men nu er det nok slut over alt her.

79) Ja vist det var brandevin med så blev det kalt brandevinsamlag, og vist ikke det var, så vært det kalla kaffilag. Det var helst til det at brandevinsamlaga vart stelt i stand av mannfolke il si guttene, men kaffilaga vart jarne stelt i stand av jentene. Og i disse danse maroene var det også brukk stabe dans, Men nu er det nok slut på disse tilstøelinger efter at det er blit ungdomskoler i bygda

D. Samkamer der ungdommen var mest for seg sjölv.

a). Om sumaren.

80) Ja.

81) Det var jarne bege deler med det

82) Det var nu bare kaffi og mat

av forskjellige slag, så som smør og

paku i rumebrød. Det var ikke så

meget med ovenbrød den tiden,

i heller ikke bakell, det blev ru-

mebrødet som fik jøre tjenesten

den tiden. Det var husbandfolket,

der det var tjeneste jenter, dem

hade det med i lannen at dem

skulde ha sit jentelag om sam-

marn, og der det var jenter som

var hjemme så var det foraldren da.

83) Ja tallet var det nok forskjellig

med det det kom sig an på var

det grant det var, det kunde være

fra en 6-7 optil en 10-12 stundom.

Og så gik det på afgang i gran-

da da.

84) Det var nu antil en lördags-

kveld el en söndagskveld, ja det

var nu helst at dem soog til så

ved 4-5 tiden, for i eldre tid så

hade tjenere fri efter kl 3-4 vist det

ikke var halvcer da så dem fik

fri en kveld i et en dag siden.

85) Ja det var nu jarne så dem

sang for det var altis en el anden

sam var ganske god til at syngi

og jarne pure også og da var det nu

enda maraai, dans var det nok

skjalden og helst aldrig i sit sligt

jentelag, men dem fant da på

en anden slags lik iser vist

det var gutterar med

86) Ja det hente nok at guttane slo seg isammen og laga eit lite lag i granda for at jøle jentald, men det var ikke nogen bestemte dager det skulde være det var da det passet med tiden slik.

87) Å ja så at si, men det var nu jærne til det i slike lag at dem hadde spileman med sig.

88) Ja i ret eldre tid sagdes det at dem kom sammen til forskjellige tider men som jeg ikke vit når var.

89) Dem gik nok isammen stundom især på møltøturar å slik men det var ikke noget fast navn på den dagen el dei dagane.

90) Det er nok langt til baka i tiden dette har hent.

91) Ja ungdomen kom nu sammen om søndags kveldene, og da fant dem nu på et el andet, dem sang å laga forskjellige leker, og slo bål å fant på et el andet til lit moro.

92) Det hent nok at det var med lit eldre folk, men det var nok vist helst for at ha lit moro, å ikke for at passe på ungdomen

93) Ja men da gik guttane for sig, og jentene for sig, ikke i sammen å si i følge, men anderledes nu for tiden.

94) Ja her var det ikke verken briggje el jernbanestasjon, men dem traf da verandre ved et veikryss el så, og da var det å gå hvor for seg og ikke i lag, men ikke nu. nu er det å gå par, å par.

IX.
b.) Om vinteren.

17

95) Det var det nok svært lite av her i bygda, og der det vart brukt var det nu helst i utkantane i bygda, og nooen visse dagar var det nu heller ikke.

96) Ja det var helst mit på vinteren å si, å det kunde vara så en timme el så efter som, efter som jeg har kunde hørt, men det er lang tid siden det er slut med dette nu.

97) Nei vistnok ikke det akkurat.

98) Ja for langt atti tiden skulde det ha foregått i fjøset, men da var det helst for at pratø å fortelle skrøner og kanskje synge sanger å kanskje salmer også for den del.

99) Det var vel bygda myt og skrøner, dei fortalte, og så sang dei bygda-viser, og skillingviser, det var nu helst stille og sitends leiker.

100) Det hente at det var dansemaro om vinteren også, å da var det nu jarne hos en fellepelsman. Det var nu manfalket som fik det til da.

101) Ja dei måtte nu hjælpes ad både med i standsetelsen og med madstellet, vist dem hade mat da ved slike dansemaro, ja vist dem ikke hade mat å kaffi så blev det kallt bare for dans.

102) Det var nu guttane det.

103) Guttane betalte kaffin å huslaia og jentene hade mat med sig.

14595

104) Nei heldt mindre, men nu i det senere er det blitt mer av det.

105) Ja det var ikke start av det i eldre tid, det var nu lit på isen da vist den var bar, og enkelt i en skibake stundam om søndagene.

Ja kappkjøringen så var det helst lit eldre som dyrka den, a ikke ung = damen akkurat.

106) Ja det kunn dei dei behøvde ikke ha løyve av nogen til det.

107) Nei ikke akkurat det, det mente nu kanskje at jensen måtte spørge om låv helst dei som var hjemme.

108) Nei det var det som helst ikke nogen skilnad på.

109) Det kunde var av religiøse, og sosiale, økonomiske grunder det da.

110) Ja som jabraas at dem ritta sig efter det, enkelt indtak kente nok.

IV. Juletråd.

111) Ja her var skjiken den at jenta el kjæringi hadde spure efter nytt år a det kom in ein mansjensan så blev han kalla rökeman a måtte ha traktement (altså mat a kaffi) Ja slik var det vist en av mansjensanene hadde vert på låven a traska efter nytt år og det kom ind et kvindfolk så blev hun låve = kjæring, a traktement måtte dem ha, og slik gik det med alle medlemene i huset. Så var det jærne til det at var det en gut som blev

X.

røke man til en jante så skulde han
ha ei trå dække av let atri helst av uld.

112) Ja som helst det da.
113) Ja vist det var mellem en gut og
jente så, å ja det hente nok ellers også
114) Flest av uld og av fleve farger, vor
meget det skulde vara i den så var
det nok høistfarstjøligt med det, det
kunde vara vist jenta likte gutten
så kunde det nok række at klädokka
blev nok så stor å fin, det blev da
i alfal til et par pulsväter (kandin-
ger) og med mange farger. Den vart
bunta sammen så den såg ut nesten
som en slags dukke.

115) Ja som sagt kunde hun det,
ho var storå og finarå.
116) Nei ikke som jeg har hørt om.
117) Ja var det iin som var lit til
at brukå kniven so laga han in
fin snaldå skin (rokketein) til hende.
118) Ja det var skiken det.
119) Åa nei det vet jeg ikke om, men
var det en som var lit håndug
så kunde det nok hente, og han
likte jenta.

120) Vist det var så så kunde hun
ja ei treskui el ei slair (treaurå).
121) Ja apselut det.
122) Åa nei ikke det akurat.

123) Det var nok helst det ja.
124) Åa nei det var nu langt fra
det, for det hente da mange ganger
at det kunde bli en giftman som
kunde bli råkeman for det var
den første mansperson som kam
ind, og so var det med lækjer

ringa også for hun kunde være gift. Men det hent nok at en jente blev gift med nokke man sin, og like ens med låvekjæringa

125) Ja men det var nu helst guttar i skole alderen det da.

126) Nei det er i tilfælde fra langt bak i tiden det da.

127) Dei fikk smata sig kosubånd, og bundet sig handringar av det.

128) Ja det vart sagt at i skotåret hadde jentene lov å fri ikke bare den 29 februar.

129) Ja, ikke bare i eldre tid, men også i de senere år har dem benytta sig av denne sin ret og lov. Dem gikk ikke okurat på matefriing men på en litt flere mere måte, dem for eksempel spørver til en gutt at dem skulde ha lyst til at lære ham litt bedre at kjende, og om han var interessert i dette og svarer heid.